

СТВОРЕННЯ ЕФЕКТУ ІЛЮЗОРНОСТІ СВІТУ У РОМАНІ Ф. К. ДІКА «УБІК»: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Алексенко Світлана Федорівна

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології

Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
вул. Роменська, 87, Суми, Україна

Кривошия Ксенія Сергіївна

студентка магістратури факультету іноземної та слов'янської філології
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
вул. Роменська, 87, Суми, Україна

Наукову розвідку присвячено дослідженню створення ефекту ілюзорності світу в постмодерністській науковій фантастиці, зокрема у романі Ф.К. Діка «Убік», лінгвостилістичними засобами мови. Літературна творчість Діка як романіста-фантаста просякнута ідеями хаотичності світу, вільної циркуляції станів, гіперреальності та ірреальності всесвіту, симулякрів, оманливості свідомості, які відбиваються у несподіваних змінах сюжету, сюрреалістичних образах, зсувах у просторово-темпоральному континуумі. Метою презентованої розвідки є визначення лінгвостилістичних засобів створення ефекту ілюзорності світу в романі Ф. К. Діка «Убік». Поставлена мета передбачає розв'язання наступних завдань: *схарактеризувати особливості психоделічної фантастики Ф.К. Діка, виокремити семантичні домінанти створення ефекту ілюзорності світу у романі «Убік», описати роль лінгвостилістичних засобів у реалізації виокремлених домінант. У романі ідея ілюзорності світу рельєфно формується на тлі алегоричного опису розпаду часу, регресу форм до своїх універсалій, ентропії, що руйнує предмети, розмитості / невизначеності «свідомого» сприйняття реальності як такої. Для реконструювання внутрішньотекстових смислів створення досліджуваного ефекту в межах описуваного роману особливу увагу звернено на виокремлення семантичних домінант як сукупностей мовних одиниць зі значимим у контексті цілого смислом, що формують зміст ідейно-художнього цілого цього твору. За допомогою контекстуального та інтерпретаційно-текстового аналізу виокремлено наступні семантичні домінанти формування ефекту ілюзорності світу у художньому просторі роману «Убік»: «паралельні всесвіти», «сон як варіант реальності», «зміни в часі та просторі» та «зміна форм свідомості». Із загальної кількості визначених в контекстах цих домінант лінгвостилістичних засобів більшість (біля 80%) складають експресивні засоби та прийоми стилістичного синтаксису, в той час як засоби та прийоми стилістичної семасіології представлені в романі рідше. Встановлено, що для створення ефекту ілюзорності світу в романі «Убік» застосовано такі виразні засоби синтаксису, як еліпсис, замовчування, асиндетон, і стилістичні синтаксичні прийоми, як риторичні питання, анафора / епіфора, паралелізм.*

Ключові слова: *постмодернізм, наукова фантастика, проблема симуляції буття, ефект ілюзорності світу, семантична домінанта художнього твору, засоби стилістичного синтаксису, стилістична семасіологія*

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності.

Епоха постмодернізму як культурного та літературного явища кінця ХХ – початку ХХІ століть характеризується неприйняттям ідеї цілісності світу та людини і, як наслідок, фрагментарністю світосприйняття, відчуттям вичерпності історії та неможливості творити принципово нове, відносністю істини та реальності. Хоча ідея ілюзорності реальності далеко не нова і неодноразово підіймалася у численних західних і східних релігійних та

філософських трактатах, вона отримала своє естетично-етичне осмислення саме у художніх творах епохи постмодернізму, зокрема жанру наукової фантастики, (Альфред ван Вогт, Вільям Гібсон, Дуглас Хардінг, Філіп Дік, Курт Воннегут, Віктор Пелевін та ін.). Мотиви ефемерності та швидкоплинності буття, віртуалізації спілкування, аватаризації особистості стають особливо релевантними у сьогоденні, адже перегукуються із нагальними потребами суспільства позбавитися плутанини в понятійних системах цінностей, тож **актуальність**

дослідження створення ефекту ілюзорності світу у художній літературі є безсумнівною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з вивчення існування чи створення ефекту ілюзорності світу у сучасній епістемі буття засвідчує неабияку зацікавленість наукової спільноти в цьому екзистенціально-філософському та психологічному феномені. Так, його досліджували і як механізм психологічного захисту для гармонізації «я-буття» особистості [7], і як наслідок віртуалізації існування людського середовища за рахунок аудіо-візуальних комп'ютерних технологій, що уможливило принципово нові способи організації ментального простору взагалі та символічного кодування зокрема [5, 10], і як проблему симуляції буття у її постмодерному художньому відображенні [2]. Літературна творчість Ф. К. Діка, що вписується у систему неklasичної філософії періоду постмодернізму, хоча і ставала об'єктом декількох наукових розвідок на предмет реалізації в ній описуваного феномену: романи автора досліджувались як певні «онтологічні експерименти» з конструюванням / деконструюванням простору [12], як багатовимірною гра-протистояння між реальним і фантазмагоричним, індивідуальним і соціальним, політичним і теологічним, гуманістичним і постгуманістичним / антигуманістичним [10], лінгвостилістичні засоби створення ефекту ілюзорності світу у творах автора досі не були предметом спеціального дослідження.

Формулювання мети і завдань статті.

Метою презентованої розвідки є визначення лінгвостилістичних засобів створення ефекту ілюзорності світу в романі Ф. К. Діка «Убік». Поставлена мета передбачає розв'язання наступних **завдань**: 1) схарактеризувати особливості психоделічної фантастики Ф.К. Діка; 2) виокремити семантичні доміанти створення ефекту ілюзорності світу у романі «Убік»; 3) описати роль лінгвостилістичних засобів у реалізації виокремлених доміант.

Виклад основного матеріалу дослідження. Американський філософ і романіст Філіп Кіндред Дік став культовим письменником для знавців сучасної наукової фантастики завдяки детальній розробці у своїх творах ідей складності та хаотичності сучасного світу, вільної циркуляції станів, гіперреальності та ірреальності всесвіту, симулякрів через зображення фантастичного та фантазмагоричного світу, несподівані зміни в сюжеті, описи науково-технічних проривів у майбутньому. Письменник присвятив усе своє творче життя доведенню для себе та інших тези про те, що буття є суб'єктивним та ілюзорним, шукаючи

відповіді на запитання «Що є реальність?» і «Хто така людина?» [6, 63] від перших й до останніх своїх творів. Порушуючи межі реальності, межі емпіричного знання у своїх творах, автор сумнівається в істинності положення речей, бажаючи досягнути «справжню» реальність і «справжній» устрій світу. Романи й оповідання Діка, які дослідники відносять то до жанру кіберпанку, то до психоделічної фантастики, відзначаються багатоплановістю, нелінійним, еkleктичним сюжетом і фактично завжди – обірваним, відкритим фіналом.

У пошуках відповіді на питання, чим же є реальність, Філіп Дік, крім створення ефекту ілюзорності буття, зосереджується й на інших важливих темах, що хвилювали його на той час, серед яких можна виокремити повну залежність людини від грошей, від нав'язаної культури безкінечного споживацтва; знецінення людського життя; спотворені реальності та психічні стани, людські фобії та забобони; тоталітарний суспільний устрій та наркотики як ефективні знаряддя маніпуляції свідомістю людини тощо. І все ж проблема істинної та удаваної реальності була в творчості письменника хоча й не єдиною, але однією з ключових: «Світ майбутнього для мене не місце, а подія... конструкт, у якого немає автора й читачів, а є багато героїв у пошуках сюжету» [9, 205], при чому для Діка «героями» є самі читачі, які, кожен по своєму, розуміють та інтерпретують (відшукують) сюжет його творів.

Так, уже в одній з ранніх робіт «Виставковий експонат» (1954) Ф. Дік досліджує концепцію реальності, що здатна змінюватися: персонаж оповідання, дія якого відбувається у далекому від ХХ століття майбутньому, – куратор історичної виставки, присвяченої родинному побуту двадцятого століття, переступає невидиму межу, опиняючись у колі родини двадцятого століття і тепер уже геть не певен, хто він та з якого часу, оскільки обидві реальності: і минулого, і майбутнього – однаково переконливі для нього у своїй істинності. В «Око небесне» (1957) з'являється образ альтернативних всесвітів, своєрідних суб'єктивних реальностей, що існують для різних персонажів як втілення їх найсокровенніших страхів та забобонів. Питання реального та ірреального досліджується автором і в найбільш популярному за рахунок екранізації романі «Чи мріють андроїди про електроовець?» (1968) крізь призму етичних питань створення штучних людей (андроїдів): головний герой Рік Декарт, займаючись пошуком і приспанням андроїдів-втікачів, які не відрізняються від людей, постійно

задається питанням про те, хто з його оточення реальна людина, а хто ні. Фантастика Ф. Діка є алегоричним відображенням розпаду реалій та системи цінностей в сучасному суспільстві як результат впливу постійних змін і на те, що існувало раніше, і на те, що існує зараз, але є хитким, оскільки вже заздалегідь приречене на розпад [10, 32].

Калейдоскопічну гру з ілюзорністю навколишнього світу відображено у сюжетних перипетіях та відносинах героїв науково-фантастичного роману Філіпа Кіндред Діка «Убік». Вперше надрукована у 1969 році у США, робота не відразу справила приголомшливе враження на тогочасних читачів, а от майже 40 років потому, у 2009 році, журнал «Тайм» долучив її до списку 100 найкращих романів, надрукованих в період з 1923 по 2005 роки.

Незважаючи на удавану простоту та зрозумілість твору, «Убік» є швидкоплинним науково-фантастичним трилером, наповненим класичними темами та проблемами, властивими творчості письменника: альтернативна реальність, зворотність часу, попереднє пізнання, телепатія та параноя. Дія «Убіку» розгортається у світі майбутнього, у далекому від автора 1992 році, в якому деякі люди стали володарями надприродних здібностей: з'явилися телепати, провісники, воскресителі, а також ті, хто здатні усувати наслідки таких умінь. Їх називають «анти-псі», адже вони допомагають звичайним людям відстоювати приватність життя, боротися з вторгненням телепатів в їхні думки. Головний герой роману Джо Чіп – першокласний електротестувальник, який працює в «Ранситер і компаньйони», організації запобігання паранормальним втручанням. Остання використовує інерціалів – людей, здатних блокувати можливості телепатів. Компанією керує Глен Ранситер, якому допомагає його померла дружина Елла, що перебуває у стані "напівжиття". Коли бізнес-магнат Стентон Мік наймає «Ранситер і компаньйони», щоб захистити свої споруди на Місяці від передбачуваного вторгнення псі, Ранситер збирає команду з одинадцятьох своїх найкращих інерціалів, включаючи нещодавно найману Пет Конлі, загадкову сімнадцятирічну дівчину з унікальною психічною здатністю скасовувати події, змінюючи минуле. Ранситер і Чіп вирушають із групою до бази Місяця Стентона Міка, де виявляється, що це завдання – пастка. Вибух бомби, очевидно, вбиває Ранситера, не завдаючи значної шкоди іншим. Ті, хто залишився в живих, поспішають назад на Землю, щоб перевести його в стан напівжиття в одному

з мораторіумів (організації з кріокамерами, де століттями глибокозаморожені люди існують в безодні їх свідомості, продовжують жити, маючи можливість відчувати, думати і підтримувати зв'язки між собою і зовнішнім світом), але зазнавши поразки, готують його до поховання. Повертаючись на Землю, виявляється, що життя йде не так, яким вони його покинули. Насправді час, здається, йде назад, і якась незрозуміла сила вбиває їх один за одним. Єдине, що може допомогти – це Убік, таємничий продукт в аерозольному балончику, знайти який є викликом.

Автор роману створює ефект ілюзорності світу за рахунок піддавання сумніву самої ідеї його існування: персонажі знаходяться у пошуку об'єктивної реальності, але зрештою потерпають поразки, оскільки у світі, де межі між природою та технологіями, життям та смертю розмиті, неможливо встановити чітку різницю між реальністю та ілюзією. Для реконструювання внутрішньотекстових смислів створення досліджуваного ефекту в межах описуваного роману, послуговуємось поняттям «семантичної домінанти». Семантичні домінанти є мовними одиницями чи їх сукупностями зі значимим у контексті цілого смислом, вони формують зміст ідейно-художнього цілого цього твору і є «проміжним феноменом між мовними засобами, використаними у тексті, та вербалізованими в них концептами» [3, 280].

За допомогою контекстуального та інтерпретаційно-текстового аналізу для подальшого з'ясування мовних засобів створення ефекту ілюзорності світу у романі «Убік» було ідентифіковано 30 мікроконтекстів-ситуацій наступних семантичних домінант його формування у художньому просторі роману: «паралельні всесвіти», «сон як варіант реальності», «зміни в часі та просторі» та «зміна форм свідомості». Із загальної кількості визначених в цих контекстах лінгвостилістичних засобів – 85 одиниць, експресивні засоби та прийоми стилістичного синтаксису складають 66 одиниць (біля 80%), в той час як засоби та прийоми стилістичної семасіології представлені в романі рідше.

Стилістичний синтаксис – це «вивчення синтаксичних конструкцій з погляду їхньої додаткової стилістичної семантики, закладених у їхній структурі можливостей урізноманітнювати зміст і виразність висловленої думки» [УМ, 175]. Усі синтаксичні засоби англійської мови складають групу стилістичних фігур, які, на відміну від тропів, будуються за синтаксичним принципом і поділяються на стилістичні прийоми, засновані на особливій синтаксичній

організації висловлення (інверсія, відокремлення, паралелізм, хіазм); стилістичні прийоми, засновані на особливій лексико-синтаксичній організації висловлення (повтор, перерахування, відтягування, градація, антитеза тощо); стилістичні прийоми, засновані на особливому синтаксичному зв'язку між висловлюваннями (асіндетон, поліасіндетон), а також стилістичні засоби, засновані на особливому використанні синтаксичних (структурних) значень (замовчування, еліпсис, риторичне питання) [1, 81].

Стилістична семасіологія вивчає стилістичні функції переносу значень (фігури заміщення: гіперболу, мейозис, літоту; метафоричну та метонімічну групу виразних засобів; іронію) і комбінації цих значень (фігури суміщення: через тотожність, протилежність чи нерівність семантики лексичних одиниць) [4, 163].

Розглянемо експресивні засоби та прийоми стилістичного синтаксису та стилістичної семасіології, які створюють чи підсилюють ефект ілюзорності світу у сюжеті досліджуваного роману крізь призму виокремлених семантичних домінант.

Семантична домінанта **«паралельні всесвіти»** співвідноситься в творі із семантичною домінантою «зміни в часі та просторі» (герої відчувають усі часові та просторові зміни навколо та з часом починають розуміти, що існують в паралельних світах з містером Ранситером), тим самим утворюючи більш цілісну картину ефекту ілюзорності світу, що його створив автор протягом усього роману. Домінанта паралельності всесвітів починає формуватися в романі з моменту загибелі Глена Ранситера, а саме під час спроб Джо Чіпа дістатися до місця його поховання, через різноманітні підказки Ранситера, що ніби просочувалися між двох всесвітів, та моментом зустрічі колишніх колег в кімнаті готелю після того, як Пет Конлі майже не вбила Чіпа, висмоктуючи з нього усю життєву енергію.

Розглянемо приклад, в якому зображені емоційні переживання та старання Ранситера змінити бодай щось для захисту своїх людей від вірної смерті:

"My ability to alter things here is limited. I've done what I could." His head jerked as he raised his eyes to glare at Joe. "I got through to you - all of you - every chance I could, every way I could. I did everything that I had the capacity to bring about. Damn little. Almost nothing" (1, 141).

Еліпсис *«Damn little. Almost nothing»*, в якому опущена конструкція «I did», використовується задля передачі емоційної напруги героя, а синоніми-уточнювачі *«to you - all of*

you - every chance I could, every way I could» додають висловлюванню більшої детальності, передаючи і важливість для Ранситера його команди, і його стан відчаю та зневіри, за якого йому бракувало слів для висловлення власних думок та емоцій.

Діалог Джо Чіпа з підлітком Джорі є кульмінаційним моментом в творі, тому що в ньому хлопець зізнається, що саме він був тим, хто створив цей паралельний світ, змінював в ньому час та вбивав інерціалів один за одним:

"What are you going to do when I'm killed off?" Joe asked the boy. "Will you keep on maintaining this 1939 world, this pseudo world, as you call it?" "Of course not. There'd be no reason to." "Then it's all for me, just for me. This entire world" (1, 208).

В даному мікроконтексті епіфора *«Then it's all for me, just for me»* використовується для логічного виділення моменту повного усвідомлення Джо Чіпом серйозності та масштабу проблеми, в яку він разом з колегами потрапив, як ключової частини розмови. Емоційна градація *«this world, this pseudo word, this entire word»* є стилістичним прийомом, за допомогою якого Ф. К. Дік передає читачеві зростання емоційної напруги героя від усвідомлення ілюзорності та нереальності світу, який був створений уявою п'ятнадцятирічного хлопчика Джорі, що також перебував у стані напівжиття і по черзі вбивав провідців та телепатів, аби підтримувати свою життєву енергію на належному рівні.

Семантична домінанта **«зміни в часі та просторі»** формується у творі з моменту вибуху на Місяці, куди уся команда інерціалів відправилася на важливе завдання, що пізніше стало для них роковим. Речення, в яких описуються безперервні роздуми Джо Чіпа:

"What's going on? he thought. What's happening to me? His revulsion became, all at once, a weird, nebulous panic" (1, 87), містять риторичні питання та емоційну градацію. Риторичні питання *«What's going on? What's happening to me?»* привертають увагу читача до сумнівів та невизначеності Джо Чіпа через зміни, що почали відбуватися довкола з моменту його повернення на Землю, після непередбачуваного вибуху бомби на Місяці. Емоційна ж градація *«a weird, nebulous panic»* підкреслює напружений емоційний стан героя під час безкінечних спроб знайти відповіді на хвилюючі запитання, які безперервно виникали в його голові.

Ще одним прикладом створення ефекту ілюзорності світу через зміни в просторі та часі слугує сцена у сюжеті, в якій описуються намагання команди, що ледь оговталась від вибуху,

дійти висновку про причину навколишніх, таких наявних, змін:

"The cigarette, dry and stale, broke apart as he tried to hold it between his fingers. Strange, he thought. "The bomb blast," Al Hammond said, noticing. "The heat." "Did it age us?" Wendy asked, from behind Hammond; she stepped past him and seated herself beside Joe. "I feel old. I am old; your package of cigarettes is old; we're all old, as of today, because of what has happened. This was a day for us like no other." (1, 78).

Зміни у часі передаються за допомогою епітетів *«dry and stale»*, які, будучи й вставною конструкцією, описують раптове старіння та зіпсування цигарки. Паралельні конструкції *«I feel old. I am old; your package of cigarettes is old; we're all old»* урізноманітнюють плин роману та наповнюють висловлювання більшою емоційністю: читачі відчувають внутрішній стан збентеження Джо від почування себе набагато старішим, ніж то було насправді, через певні незрозумілі йому на той час причини.

Семантична домінанта **«сон як варіант реальності»** представляє в творі сон як передвістя важливих та навіть доленосних моментів, що мають вагомий вплив на розвиток подальших подій. Так, розмовляючи про містичний балончик «Убік», одна з інерціалів згадала про свій звичайний сон і розповіла Джо, що увісні вона підсвідомо здогадувалась, що в світі повинно існувати щось, що має неабияку цінність для її життя та життя небайдужих для неї людей:

"Listen, Mr. Chip, it wasn't like any dream I've ever had before. A great hand came down from the sky, like the arm and hand of God. Enormous, the size of a mountain. And I knew at the time how important it was; the hand was closed, made into a rocklike fist, and I knew it contained something of value so great that my life and the lives of everyone else on Earth depended on it. And I waited for the fist to open, and it did open. And I saw what it contained." (1, 162).

У наведеному фрагменті анафора, виражена повтореною фразою *«and I knew»*, використовується автором для передачі підсвідомого розуміння героїні ключової ролі балончика не тільки для її життя, але й для усієї команди. Гіпербола *«enormous, the size of a mountain»* підсилює значущість даного спрею, підкреслюючи його життєву необхідність в момент боротьби з силою, що протягом усього твору намагалася забрати життя усіх героїв роману. Полісиндетон (повтор сполучника *«and»*) підвищує ритмічність та інтенсивність висловлювання.

А при зустрічі з містером Ранситером його дружина Елла, що перебувала у стані

«напівжиття», нарешті спромоглась розповісти йому про власні сни та відчуття, що турбували її протягом досить довгого часу:

"I think that other people who are around me - we seem to be progressively growing together. A lot of my dreams aren't about me at all. Sometimes I'm a man; sometimes a little boy; sometimes I'm an old fat woman with varicose veins... and I'm in places I've never seen, doing things that make no sense" (1, 12).

Стилістичний прийом анафори (повторення сполучника *«sometimes»* на початку кожного наступного висловлювання) дає можливість авторові створити більшу текстову ритмічність та експресивність при описі стану напівжиття: померлі не можуть спокійно існувати, а десь поряд з ними існує сутність, що час від часу намагається проникнути у їхню свідомість.

Семантична домінанта **«зміна форм свідомості»** репрезентована в творі станом «напівжиття», опис якого пов'язаний здебільшого із покійною дружиною містера Ранситера (вона існувала глибокозамороженою у безодні своєї свідомості). Підтримання життя таким способом описується як вкрай ризикована справа і може негативно впливати на сили тих, хто перебуває у холодильних камерах. Намагаючись з'єднатися з дружиною для розмови, Ранситер почувається занадто стривоженим, адже розуміє, що її не можна завжди підтримувати у стані напівжиття і що колись настане той день, коли він буде змушений попрощатися з нею назавжди:

"And then in panic he thought... Maybe she isn't going to make it; maybe she's worn out and they didn't tell me. Or they don't know. Maybe, he thought, I ought to get that Vogelsang creature in here to explain. Maybe something terrible is wrong." (1, 11).

Дозволяючи читачам стати свідками даних роздумів та переживань, Ф. Дік використовує прийом замовчування (апозіопез) *«And then in panic he thought...»* для зображення вагання героя завершувати висловлювання через сильні емоційні переживання, а використання анафори *«maybe»* підкреслює та посилює сумніви, що виникли у Ранситера на рахунок стану своєї дружини.

Глен Ранситер, занурюючись все глибше у власні думки, стає все більш збентеженим тим, що з плином часу (адже дружина перебувала в мораторіумі вже не перший рік) він так і не зміг збагнути, як це – бути напівживим і на що схожі ці відчуття:

"How did it feel, he wondered, to be in half-life? He could never fathom it from what Ella had told

him; the basis of it, the experience of it, couldn't really be transmitted. Gravity, she had told him, once; it begins not to affect you and you float, more and more. When half-life is over, she had said, I think you float out of the System, (float) out into the stars." (1, 11).

В наведеному уривку риторичні питання «*How did it feel, he wondered, to be in half-life?*» передають емоційне міркування героя про свою на той момент безпорадність, асіндетон, або безполучниковість, додає судженням Рансера стрімкості, динамічності, паралелізм конструкцій "*the basis of it, the experience of it*", так само, як і синтаксична тавтологія «*Gravity, she had told him, once; it begins*» створює ефект наростання душевного сум'яття Глена.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, створення ефекту ілюзорності світу, що притаманне літературі епохи постмодернізму, є невід'ємним ідейно-смісловим та філософсько-етичним компонентом літературної творчості романіста Ф.К. Діка. Ідея ілюзорності світу у романах автора проявляється

багатопланово через алегоричну репрезентацію розпаду традиційних принципів буття та системи цінностей у сучасному для Діка суспільстві. Роман «Убік» демонструє розпад реальності як наслідок руйнації межі між собою та іншими, живими та мертвими, державним та приватним, творцем та створеним, реальністю та ілюзією. Ефект ілюзорності світу у художньому просторі роману створюється через таку низку семантичних домінант як маркерів основних мотивів даного художнього твору: «паралельні всесвіти», «сон як варіант реальності», «зміни в часі та просторі», «зміна форм свідомості». Лінгвостилістичними засобами створення ефекту ілюзорності є здебільшого прийоми стилістичного синтаксису, які сприяють більшому зануренню читача у фантастичний світ з неможливістю відрізнити автентичне від фальшивого, реальне від ілюзорного. **Перспективою подальших досліджень** вбачаємо з'ясування та опис системи основних концептів романістики автора при сюжетному формуванні ефекту ілюзорності світу, в якому існують персонажі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банина Н.В., Мельничук М.В., Осипова В.М. Основы теории и практики стилистики английского языка: учебник. Москва: Финансовый университет, 2017. 136 с.
2. Бычкова О.А. Проблема симулякра в постмодернистской литературе (на материале произведений А. Битова, Т. Толстой, В. Пелевина): автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.01.01. Москва, 2008. 18 с.
3. Волков В.В., Волкова Н.В. Семантическая доминанта и семантическое поле как опорные единицы анализа художественного произведения. *Вестник ТвГУ. Серия Филология*. 2014. № 3. С. 279-283.
4. Мороховский А. Н., Воробьева О.П., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В. Стилистика английского языка: учебное пособие. Киев: Вища школа, 1984. 297 с.
5. Помпеев Ю.А. «Виртуальная реальность» в современной культуре. *Аналитика культурологии*. 2006. Вип. 2 (6). URL: <http://analculturolog.ru/journal/archive/item/1736-виртуальная-реальность-в-современной-культуре.html>
6. Тищенко О. Лабиринти світосприйняття Філіпа Діка. *Neïpo News*. 2018. №8. С. 60-65.
7. Яровенко С. А. «Бегство от реальности»: аутомифологизация как гармонизация «Я-бытия» через принятие иллюзии // *Вестн. Том. гос. ун-та*. 2010. №331. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/begstvo-ot-realnosti-automifologizatsiya-kak-garmonizatsiya-ya-bytiya-cherez-prinyatie-illyuzii> (дата звернення: 24.04.2021).
8. Babelyuk O., Koliassa O., Matsevko-Bekerska L., Matuzkova O. & Pavlenko N. The Interaction of Possible Worlds through the Prism of Cognitive Narratology. *Arab World English Journal*, 12 (2), 2021, P. 364-376. DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol12no2.25>
9. Dick Ph. *The Shifting Realities of Philip K. Dick: Selected Literary and Philosophical Writings* / ed. by L. Sutin. New York: Vintage Books, 1995. 350 p.
10. Palmer C. *Philip K. Dick: Exhilaration and Terror of the Postmodern*. Liverpool, 2003. 272 p.
11. Tart C. T. Multiple personality, altered states and virtual reality: The world simulation process approach. *Dissociation: Progress in the Dissociative Disorders*, 1990. 3(4), P. 222-233.
12. Widmer M. *Worlds and selves falling apart - The science fiction of Philip K. Dick*, Munich: GRIN Verlag, 2000. URL: <https://www.grin.com/document/14779> (дата звернення: 24. 04. 2021).

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

(УМ) Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 224 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Dick, P. K. *Ubik*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2012. 240 p.

REFERENCES

1. Banina, N.V., Melnychuk, M.V., Osypova V.M. (2017). *Osnovy teorii i praktiki stilistiki angliyskogo yazyka: uchebnik* [The basics of theory and practice in the Stylistics of the English language: textbook]. Moskva: Finansovyy universitet [in Russian].
2. Bychkova, O. A. (2008). *Problema simulyakra v postmodernistskoi literature (na materiale A. Bitova, T. Tolstoi, V. Pelevina)* [The problem of simulacrum in the postmodern literature (based on the works of A. Bitov, T. Tolstoy, V. Pelevin)]. (Candidate's Thesis). 10.01.01. Moskva [in Russian].
3. Volkov, V. V., Volkova, N. V. (2014). *Semanticheskaya dominanta i semanticheskoe pole kak opornye edinicy analiza hudozhestvennogo proizvedeniya*. [Semantic dominant and semantic field as basic units of the analysis of a literary work] Vestnik TvGU. Seriya "Filologiya". (3), 279-283 [in Russian].
4. Morokhovskiy, A. N., Vorobyova, O.P., Likhosherst, N.I., Timoshenko, Z.V. (1984). *Stilistika angliyskogo yazyka: ucheb. posobie* [Stylistics of the English language: training manual]. Kiev: Vyscha shkola [in Russian].
5. Pompeev, Yu. A. (2006). «Virtual'naya real'nost'» v sovremennoi kul'ture. ["Virtual reality" in the modern culture.] Analitika kul'turologii. 2 (6) [in Russian].
6. Tyshchenko, O. (2018). *Labirynty svitospryiniattia Filipa Dika*. [Labyrinths of Ph. Dick's world perception] Neuro News. (8), 60-65 [in Ukrainian].
7. Yarovenko, S. A. (2010). «Begstvo ot real'nosti»: automifologizatsiya kak garmonizatsiya «Ya-bytija» cherez prinyatie illyuzii. ["Escape from reality": auto-mythologization as harmonization of "I-being" through the acceptance of illusion] Vestn. Tom. gos. un-ta, (331), 50-55. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/begstvo-ot-realnosti-automifologizatsiya-kak-garmonizatsiya-ya-bytiya-cherez-prinyatie-illyuzii> (Last accessed: 24.04.2021) [in Russian].
8. Babelyuk, O., Koliasa, O., Matsevko-Bekerska, L., Matuzkova, O. & Pavlenko, N. (2021). The Interaction of Possible Worlds through the Prism of Cognitive Narratology. Arab World English Journal, 12 (2) 364-376. DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol12no2.25>
9. Dick, Ph. K., & Sutin, L. (Eds.). (1995). *The Shifting Realities of Philip K. Dick: Selected Literary and Philosophical Writings*. Vintage Books.
10. Palmer, C. (2003). *Philip K. Dick: Exhilaration and Terror of the Postmodern*. Liverpool.
11. Tart, C. T. (1990). *Multiple personality, altered states and virtual reality: The world simulation process approach*. Dissociation: Progress in the Dissociative Disorders, 3(4), 222–233.
12. Widmer, M. (2000). *Worlds and selves falling apart - The science fiction of Philip K. Dick* (Diploma Thesis). Munich: GRIN Verlag. URL: <https://www.grin.com/document/14779> (Last accessed: 24. 04. 2021).

LIST OF ILLUSTRATION MATERIAL

Yermolenko, S. Ya., Bybyk, S. P., Todor, O. R. & Yermolenko, S. Ya. (Eds.). (2001). *Ukrayinska mova: Korotkyi tлумachnyi slovnyk linhvistychnykh terminiv*. [The Ukrainian language: Short explanatory dictionary of linguistic terms] Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].

DATA SOURCES

1. Dick, P. K. *Ubik*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2012. 240 p.

THE FORMATION OF THE EFFECT OF ILLUSIVENESS OF THE WORLD IN PH.K. DICK'S NOVEL "UBIK": LINGUOSTYLISTIC ASPECT

Aleksenko Svitlana Fedorivna

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Germanic Philology Department
Sumy A. S. Makarenko State Pedagogical University
Romenska str., 87, Sumy, Ukraine*

Kryvoshyia Kseniia Serhiivna

*MA student at the Faculty of Foreign and Slavonic Languages
Sumy A. S. Makarenko State Pedagogical University
Romenska str., 87, Sumy, Ukraine*

The research focuses on the exploration of the effect of illusiveness of the world in terms of linguostylistic means of its formation in the postmodernist science fiction, in Ph. K. Dick's novel "Ubik" in particular. Dick's literary works being fantasy novels are permeated with the ideas of world chaos, free circulation of states, hyperreality and unreality of the

universe, simulacra, delusion of consciousness which are reflected in staggering plot twists, surreal images, broken spatial and temporal continuum. The aim of the presented study is to determine the stylistic means of the formation of the effect of illusiveness of the world in Ph.K. Dick's novel "Ubik". The outlined objective requires completing the following tasks: to characterize the peculiarities of Ph. K. Dick's psychedelic fiction, to single out the semantic dominants of the formation of the effect of illusiveness of the world in the novel "Ubik", to describe the role of linguostylistic means in the process of these dominants' realization. The idea of the illusionary world is being shaped in relief in the novel against an allegorical background of time disintegration, the regression of forms to their universals, entropy that ruins objects, blurred / relaxed "conscious" perception of reality as such. In order to reconstruct the in-text meanings of creating the effect in question within the framework of the analyzed novel, a special emphasis has been put on identifying semantic dominants as language units' clusters with relevant meaning in the context of the whole work, which compose the conceptual and artistic unity of the novel. Contextual and text interpretation analyses have been utilized for singling out the following semantic dominants of forming the effect of illusiveness of the world in the artistic space of the novel "Ubik": "parallel universes", "dream as a variant of reality", "changes in time and space" and "change of forms of consciousness". Out of the total number of linguostylistic means which are employed in the contexts of these dominants, the majority (about 80%) is made up of expressive means and devices of stylistic syntax while the means and devices of stylistic semasiology constitute rarer occasions. It has been established that to create the effect of the illusiveness of the world in the novel "Ubik" such expressive means of syntax are used as ellipsis, aposiopesis, asyndeton while the stylistic syntactic devices resorted to include rhetorical questions, anaphora / epiphora, instances of parallelism.

Key words: postmodernism, science fiction, the problem of simulation of existence, the effect of the illusiveness of the world, the semantic dominant of the literary work, means of stylistic syntax, stylistic semasiology.